

DEKRET

z dnia 14 maja 1946 r.

Prawo opiekuńcze¹

¹ Dz. U. 1946, nr 20, poz. 135. Dekret z 14 maja 1946 r., stanowił jeden z elementów prac unifikacyjnych dotyczących problematyki rodziny przeprowadzonych w dwóch pierwszych latach powojennej Polski. Pozostałe to: prawo małżeńskie (Dz. U. 1945, nr 48, poz. 270), prawo rodzinne (Dz. U. 1946, nr 6, poz. 52) i prawo małżeńskie majątkowe (Dz. U. 1946, nr 31, poz. 196). Należy podkreślić, że likwidowały one szereg przestarzałych przepisów pochodzących jeszcze z czasów rozbiorów i były swego rodzaju uwieńczeniem wysiłku jaki był podejmowany przez całe dwudziestolecie międzywojenne w ramach powołanej w 1919 r. Komisji Kodyfikacyjnej (Dz. U. 1919, nr 44, poz. 315). Prace nad unifikacją przepisów w zakresie prawa opiekuńczego realizowano w ramach Wydziału Cywilnego wspomnianej Komisji. Kierował nimi początkowo Władysław Leopold Jaworski, później Ignacy Koschembahr-Łyskowski, a ostatecznie Karol Lutostański. Po kilkuletniej dyskusji wokół projektu prawa rodzinnego opracowano równoległe projekt Państwowej Władzy Opiekuńczej. W ostatecznej wersji, w 1938 r. do konsultacji przekazano przepisy o Urzędzie Opiekuńczym. Prace nad prawem opiekuńczym, tak na dobrą sprawę, nie rozpoczęto. Karol Lutostański wprawdzie przygotował projekt, jednak jego ostateczna redakcja zależała od tego, jakie zasady zostaną przyjęte w dziale prawa rodzinnego. Śmiało można więc stwierdzić, że prace nad przepisami prawa opiekuńczego nie wyszły poza stadium przygotowawcze (J. Markiewicz, *Kształtowanie się polskiego systemu prawa sądowego i jego twórcy w okresie międzywojennym 1919-1939 (wybrane zagadnienia)*, „Teka Komisji Prawniczej” 2010, v. 3, s. 114-115; I. Leciak, *Polemika wokół prawa rodzinnego i opiekuńczego w II Rzeczypospolitej*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2013, t. 13, s. 81-107). Aktem z maja 1946 r., który jak wyżej wskazano, był elementem szerszego zamierzenia unifikacyjnego w zakresie, jak to wówczas ujmowano „prawa familijnego”, likwidowano część przepisów mających swe źródła jeszcze w okresie zaborów, ale ustanawiał procedury opieki nad dziećmi, które z jakichś powodów nie posiadali swoich przedstawicieli w osobach rodziców czy to naturalnych czy też przysposobionych. Kompetencje w tym zakresie otrzymały sądy grodzkie (S. Bancierz, *Dwa lata prac ustawodawczych*, „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1946, nr 7, s. 20-27; E. Jurczyk-Romanowska, *Instytucja pochodzenia dziecka w polskim prawie rodzinnym w latach 1946-1965*, „Wychowanie w Rodzinie” 2013, t. VII, s. 295-330). Tego samego dnia – 14 maja 1946 r. opublikowano przepisy wprowadzające prawo opiekuńcze (Dz. U. 1946, nr 20, poz. 136). Podobnie jak w przypadku prawa rodzinnego, prawo opiekuńcze w wersji opartej na dekrete z 1946 r. nie przetrwało długo. W 1948 r. rozpoczęły się prace w ramach Komisji Współpracy Prawniczej Polsko-Czechosłowackiej, które zakończyły się ustawą z 27 maja 1950 r (Dz. U. 1950, nr 34, poz. 309), zob. P. Fiedorczyk, *Prawo rodzinne w pracach nad unifikacją i kodyfikacją prawa w Polsce (1945-1964)*, Białystok 2014; J. Górska, *Prace nad kodyfikacją i unifikacją prawa w Polsce po drugiej wojnie światowej*, „Z Dziejów Prawa” 2019, t. 12, s. 653-666; S. Grodziski, *Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919-1947)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1992, z. 1-4, s. 26; J. Winiarz,

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) - Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Dział I

Władza opiekuńcza

Art. 1

Władzą opiekuńczą jest sąd grodzki².

Art. 2

Sąd grodzki jako władza opiekuńcza rozpoznaje sprawy przekazane władzy opiekuńczej przez przepisy prawa niniejszego i innych ustaw.

Art. 3

Władza opiekuńcza obowiązana jest przy wykonywaniu swych czynności mieć na względzie dobro osoby, która podlega jej pieczy, oraz interes społeczeństwa.

Kodyfikacja prawa rodzinnego i opiekuńczego PRL, [w:] *Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego*, Warszawa 1985.

² Zob.: E. Romanowska, *Przekształcenia w powszechnym wymiarze sprawiedliwości w Polsce w latach 1944-1956*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2016, z. 2, s. 33-62.

Dział II

Opieka

Rozdział I

Ustanowienie opieki

Art. 4

Opiekę ustanawia się:

- 1) nad niepełnoletnim, jeżeli nie pozostaje pod władzą rodzicielską lub jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana, a przepisy prawa rodzinnego przewidują ustanowienie opieki;
- 2) nad ubezwłasnowolnionym³ całkowicie.

Art. 5

Władza opiekuńcza ustanawia opiekę z urzędu, skoro tylko poweźmie wiadomość, że istnieją ustawowe warunki jej ustanowienia.

Rozdział II

Opiekun

Art. 6

§ 1. Opiekę sprawuje opiekun powołany przez władzę opiekuńczą.

§ 2. Jeżeli tego wymaga dobro poddanego opiece, władza opiekuńcza wydaje niezbędne zarządzenia celem ochrony jego osoby i majątku do czasu objęcia

³ Zob.: Ludwiczak L., *Ubezwłasnowolnienie w polskim systemie prawnym*, Warszawa 2012.

opieki przez opiekuna; w szczególności władza opiekuńcza może w tym celu ustanowić kuratora.

Art. 7

§ 1. Każdy obowiązany jest objąć opiekę powierzoną mu przez władzę opiekuńczą.

§ 2. Władza opiekuńcza może z ważnych powodów zwolnić od tego obowiązku.

Art. 8

§ 1. Kto bezzasadnie uchyla się od objęcia opieki, odpowiada za wynikłą stąd szkodę.

§ 2. Ponadto władza opiekuńcza może osobie uchylającej się od opieki wymierzyć grzywnę w wysokości nie przewyższającej 3.000 zł. Grzywnę wolno jednak wymierzyć najwyżej trzykrotnie. W razie objęcia opieki grzywna może być darowana.

Art. 9

Władza opiekuńcza może powierzyć jednej osobie więcej niż jedną opiekę, jeżeli uzna to za celowe i jeżeli nie ma sprzeczności między interesami osób poddanych opiece; w szczególności opieka nad rodzeństwem powinna być powierzona, o ile możliwości, jednej osobie.

Art. 10

Nie można powołać na opiekuna:

- 1) osoby niezdolnej do działań prawnych lub ograniczonej w zdolności do działań prawnych,
- 2) osoby pozbawionej praw publicznych, obywatelskich praw honorowych albo praw rodzicielskich lub opiekuńczych,
- 3) osoby, której ogłoszono upadłość, dopóki trwa postępowanie upadłościowe,
- 4) osoby wyłączonej od opieki przez ojca lub matkę niepełnoletniego, jeżeli w chwili śmierci sprawowali nad nim władzę rodzicielską,
- 5) osoby, która ze względu na swe właściwości lub stosunki z poddanym opiece albo z jego rodziną nie daje rękojmi, że będzie należycie sprawować opiekę.

Art. 11

Jeżeli wzgląd na dobro poddanego opiece nie stoi temu na przeszkodzie, należy przede wszystkim powołać na opiekuna:

- 1) w przypadku opieki nad niepełnoletnim - osobę wskazaną przez ojca lub matkę, jeżeli w chwili śmierci sprawowali władzę rodzicielską nad niepełnoletnim;
- 2) w przypadku opieki nad ubezwłasnowolnionym całkowicie - jego małżonka, a w jego braku - ojca lub matkę, jeżeli ubezwłasnowolniony pozostawał pod ich władzą rodzicielską w chwili ubezwłasnowolnienia lub w chwili osiągnięcia pełnoletności bądź upełnoletnienia.

Art. 12

§ 1. Jeżeli opieka nie została powierzona jednej z osób, wymienionych w artykule poprzedzającym, należy na opiekuna powołać osobę, która z tytułu pokrewieństwa, powinowactwa, bliskich stosunków z poddanym opiece lub z jego rodziną albo z innych przyczyn jest najodpowiedniejszą do objęcia opieki.

§ 2. Jeżeli poddany opiece przebywa w zakładzie, przeznaczonym do opieki nad dziećmi albo w zakładzie leczniczym dla psychicznie chorych, należy w miarę możliwości uwzględnić wnioski tego zakładu co do osoby opiekuna.

Art. 13

Przed objęciem opieki opiekun składa wobec władzy opiekuńczej przyrzeczenie, że będzie sumiennie wypełniał swe obowiązki.

Rozdział III

Opiekun przydany⁴

Art. 14

§ 1. Władza opiekuńcza ustanowi opiekuna przydanego, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności, gdy poddany opiece ma znaczniejszy majątek.

§ 2. Do powołania opiekuna przydanego stosuje się odpowiednio przepisy o powołaniu opiekuna.

Rozdział IV

Przepisy wspólne dla opiekuna i opiekuna przydanego

Art. 15

Opiekun i opiekun przydany obowiązani są spełniać swe czynności z należytą starannością tak, jak tego wymaga dobro poddanego opiece i interes społeczństwa.

⁴ Zob.: J. Bieda, J. Machut-Kowalczyk, *Doradca i opiekun przydany w świetle Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego - podobieństwa i różnice*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa” Polskiego 2012, T. XV, s. 85-95.

Art. 16

§ 1. Opiekun i opiekun przydany odpowiadają za szkodę, wyrządzoną poddanemu opiece przez nienależyte wykonywanie swych obowiązków.

§ 2. Do odpowiedzialności tej stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu zobowiązań o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym.

§ 3. Odpowiedzialność ta przedawnia się z upływem lat trzech od ustania opieki, chyba że według przepisów kodeksu zobowiązań termin przedawnienia byłby dłuższy.

Art. 17

§ 1. Opiekun i opiekun przydany sprawują swe czynności bezpłatnie.

§ 2. Jeżeli z opieką połączony jest zarząd majątkiem, wymagający znacznego nakładu pracy, władza opiekuńcza może na wniosek opiekuna lub opiekuna przydanego przyznać im z majątku osoby poddanej opiece stosowne wynagrodzenie, jednorazowe lub okresowe.

Rozdział V

Sprawowanie opieki

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 18

Do opiekuna należy wykonywanie pieczy nad osobą i majątkiem poddanego opiece.

Art. 19

§ 1. Opiekun powinien w miarę możliwości uwzględniać życzenie poddanego opiece, mającego dostateczne rozeznanie, a w szczególności wysłuchać jego zdania przed dokonaniem ważniejszych czynności.

§ 2. Zgoda poddanego opiece nie zwalnia opiekuna od odpowiedzialności.

Art. 20

§ 1. Opiekun jest przedstawicielem ustawowym poddanego opiece i reprezentuje go w sądzie i poza sądem. Nie narusza to prawa poddanego opiece do osobistego działania w granicach jego zdolności do działań prawnych.

§ 2. W razie sprzeczności między interesem poddanego opiece a interesem opiekuna albo jego małżonka, wstępnych, zstępnych lub rodzeństwa, jak również między interesami osób, mających tego samego opiekuna, władza opiekuńcza ustanowi kuratora dla ochrony praw poddanego opiece.

Oddział 2

Opieka w stosunku do osoby poddanego opiece

Art. 21

Opiekun winien dbać o wszelkie osobiste sprawy poddanego opiece, w szczególności o należyte jego utrzymanie, wychowanie, kształcenie i leczenie.

Art. 22

§ 1. Do opieki nad osobą niepełnoletniego stosuje się odpowiednio przepisy prawa rodzinnego o władzy rodzicielskiej w stosunku do osoby dziecka.

§ 2. Opiekunowi nie służy jednak prawo karcenia cielesnego; w razie potrzeby opiekun zwraca się do władzy opiekuńczej, która zastosuje odpowiednie środki wychowawcze, nie wyłączając umieszczenia w zakładzie wychowawczym.

§ 3. Zarządzenia opiekuna, dotyczące umieszczenia niepełnoletniego u osoby trzeciej albo w zakładzie wychowawczym, jak również zarządzenia, dotyczące obrania lub zmiany zawodu, wymagają zatwierdzenia władzy opiekuńczej. Zarządzenie takie władza opiekuńcza może wydać również z urzędu.

Art. 23

§ 1. Opiekun ubezwłasnowolnionego całkowicie winien starać się o zapewnienie mu należytej pomocy i ochrony, w szczególności przez umieszczenie w zakładzie leczniczym dla psychicznie chorych.

§ 2. Umieszczenie w zakładzie leczniczym wymaga zatwierdzenia władzy opiekuńczej; może być również zarządzane przez władzę opiekuńczą z urzędu.

§ 3. Opiekun ma prawo żądać wydania poddanego opiece od osób nieuprawnionych do jego zatrzymania. Przy poszukiwaniu poddanego opiece opiekun może żądać pomocy władz publicznych.

Oddział 3

Opieka w stosunku do majątku poddanego opiece

Art. 24

§ 1. Opiekun zarządza majątkiem poddanego opiece.

§ 2. Opiekun winien wykonywać zarząd zgodnie z zasadami prawidłowej gospodarki.

Art. 25

Władza opiekuńcza wyznaczy kuratora w przypadku, gdy opiekun nie może sprawować zarządu, albo dla majątku, który poddany opiece otrzymał z wyłączeniem zarządu opiekuna.

Art. 26

Opiekun nie sprawuje zarządu majątkiem zarobionym przez małoletniego lub danym mu przez opiekuna do swobodnego użytku.

Art. 27

§ 1. Zezwolenie władzy opiekuńczej wymagane jest do ważności następujących czynności prawnych, dotyczących poddanego opiece:

- 1) do czynności prawnych, które według przepisów prawa rodzinnego wymagają zezwolenia władzy opiekuńczej w stosunku do dziecka, pozostającego pod władzą rodzicielską, przy czym, gdy poddany opiece jest ubezwłasnowolniony całkowicie, zezwolenia potrzeba do umów najmu lub dzierżawy, jeżeli stosunek umowny ma trwać dłużej niż trzy lata;
- 2) do nabywania nieruchomości;
- 3) do nabywania oraz do obciążania i zbywania praw na nieruchomościach;
- 4) do zawierania umów dzierżawy, dotyczących nieruchomości;
- 5) do zawierania umów o ubezpieczenie na życie;
- 6) do udzielania pożyczek;
- 7) do dania wyposażenia z majątku ubezwłasnowolnionego całkowicie;
- 8) do zawierania ugód lub czynienia zapisów na sąd polubowny, jeżeli przedmiotem ich jest czynność prawna, wymieniona w pkt 2)-7).

§ 2. Władza opiekuńcza może udzielić ogólnego upoważnienia do udzielania lub zaciągania pożyczek, do zaciągania zobowiązań wekslowych oraz do udzielania poręczeń i przejmowania cudzych długów, gdy jest to niezbędne do prawidłowego zarządu majątkiem, a zwłaszcza do prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego.

§ 3. Przed wydaniem orzeczenia według paragrafów poprzedzających władza opiekuńcza wysłucha opiekuna przydanego, jeżeli został ustanowiony.

Art. 28

§ 1. Niezwłocznie po objęciu opieki opiekun obowiązany jest sporządzić inwentarz majątku osoby poddanej opiece i przedstawić go władzy opiekuńczej. W sporządzeniu inwentarza winien wziąć udział opiekun przydany, jeżeli został ustanowiony.

§ 2. Na żądanie władzy opiekuńczej, opiekuna lub opiekuna przydanego inwentarz winien być spisany przez organ powołany do spisywania inwentarza w postępowaniu spadkowym.

§ 3. W razie potrzeby władza opiekuńcza może zarządzić uzupełnienie lub sprostowanie inwentarza.

§ 4. Przepisy artykułu niniejszego stosuje się odpowiednio w razie późniejszego nabycia majątku przez poddanego opiece.

Art. 29

§ 1. Opiekun obowiązany jest starać się o należyte zabezpieczenie majątku osoby poddanej opiece i o utrzymanie go w stanie nieuszczerplonym.

§ 2. Władza opiekuńcza może zastrzec, że opiekunowi nie wolno bez zgody władzy opiekuńczej zbywać lub obciążać również i takich oznaczonych przez tę

władzę przedmiotów i praw poddanego opiece, których zbycie lub obciążenie nie wymaga do swej ważności zezwolenia władzy opiekuńczej.

§ 3. Kosztowności, papiery wartościowe i inne ważne dokumenty będą na żądanie władzy opiekuńczej złożone na przechowanie w instytucji, zapewniającej należyte bezpieczeństwo przy przechowywaniu tego rodzaju przedmiotów, lub w depozycie sądowym. W przypadku takim należy zastrzec, że wydanie tych przedmiotów może nastąpić jedynie za zezwoleniem władzy opiekuńczej.

Art. 30

§ 1. Z dochodów z majątku osoby poddanej opiece należy pokrywać koszty jej utrzymania, wychowania, kształcenia i leczenia.

§ 2. Jeżeli dochody z majątku nie wystarczają na ten cel, opiekun może w granicach niezbędnych zbywać lub obciążać majątek osoby poddanej opiece z zachowaniem obowiązujących w tym przedmiocie przepisów.

§ 3. W braku majątku opiekun winien dochodzić utrzymania od osób prawnie do tego zobowiązanych, a gdy i w ten sposób nie da się uzyskać środków utrzymania - zwrócić się do władz, powołanych do wykonywania opieki społecznej.

Art. 31

Poza przypadkiem, przewidzianym w artykule poprzedzającym, zbywanie lub obciążanie majątku osoby poddanej opiece dopuszczalne jest tylko wówczas, gdy tego wymaga prawidłowy zarząd majątkiem albo gdy jest to połączone z oczywistą korzyścią dla poddanego opiece.

Art. 32

§ 1. Gotowiznę osoby poddanej opiece, o ile nie jest ona potrzebna na koszty utrzymania, wychowania, kształcenia i leczenia, na bieżące wydatki, związane z zarządem majątkiem, na spłatę długów lub na inne celowe wydatki, należy lokować z bezpieczeństwem prawnym według obowiązujących w tym względzie przepisów.

§ 2. W razie złożenia pieniędzy w instytucji kredytowej należy zastrzec, że do podjęcia ich potrzebne jest zezwolenie władzy opiekuńczej.

§ 3. Zezwolenie władzy opiekuńczej wymagane jest również do podjęcia gotowizny, ulokowanej z bezpieczeństwem prawnym w sposób inny aniżeli wymieniony w paragrafie poprzedzającym.

Art. 33

§ 1. Opiekun obowiązany jest raz na rok, w terminach oznaczonych przez władzę opiekuńczą, składać tej władzy sprawozdanie, dotyczące osoby poddanego opiece (stanu zdrowia, wychowania, nauki i przygotowania do zawodu), oraz rachunek z zarządu majątkiem.

§ 2. Rachunek winien zawierać zestawienie przychodów i wydatków, przyrostu i zmniejszenia się majątku, a w przedsiębiorstwach, prowadzących prawidłową księgowość - bilans zestawiony na podstawie ksiąg. Rachunek powinien nawiązywać do inwentarza lub do poprzedzającego rachunku rocznego.

§ 3. Jeżeli majątek poddanego opiece jest nieznaczny, w szczególności jeżeli dochody nie przewyższają prawdopodobnych wydatków na utrzymanie, wychowanie, kształcenie i leczenie, władza opiekuńcza może zwolnić opiekuna od przedstawiania szczegółowego rachunku; w przypadku takim opiekun składa tylko ogólne sprawozdanie o zarządzie majątkiem.

§ 4. Opiekun przydany, jeżeli został ustanowiony, winien zaopatrzyć sprawozdanie i rachunek swymi uwagami.

Art. 34

§ 1. Władza opiekuńcza zbada sprawozdanie i rachunek opiekuna, przy czym rachunek winien być zbadany pod względem rzeczowym i rachunkowym; w razie potrzeby władza opiekuńcza zarządza sprostowanie i uzupełnienie rachunku, po czym orzeka, czy i w jakim zakresie rachunek zatwierdza.

§ 2. Do badania rachunku władza opiekuńcza może, jeżeli to uzna za celowe, dopuścić poddanego opiece, mającego dostateczne rozeznanie.

§ 3. Zatwierdzenie rachunku przez władzę opiekuńczą nie wyłącza odpowiedzialności opiekuna i opiekuna przydanego za szkodę.

Art. 35

§ 1. Jeżeli opiekunem ubezwłasnowolnionego całkowicie ustanowiono jego małżonka, ojca lub matkę, władza opiekuńcza może postanowić, że w zakresie zarządu majątkiem stosuje się przepisy o zarządzie przez rodziców majątkiem dziecka, pozostającego pod władzą rodzicielską.

§ 2. Rodzice nie mają jednak prawa pobierania dla siebie pożytków z majątku dziecka ubezwłasnowolnionego całkowicie.

Art. 36

§ 1. Opiekun może domagać się od poddanego opiece zwrotu nakładów i wydatków według przepisów o zleceniu.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do wydatków opiekuna przydanego.

Rozdział VI

Ustanie opieki i zwolnienie opiekuna

Art. 37

Opieka ustaje:

- 1) ze śmiercią poddanego opiece;
- 2) w stosunku do niepełnoletniego - z chwilą powrotu pod władzę rodzicielską lub ustania przeszkód w jej wykonywaniu albo z chwilą osiągnięcia pełnoletności bądź upełnoletnienia;
- 3) w stosunku do ubezwłasnowolnionego całkowicie - z chwilą uchylenia ubezwłasnowolnienia.

Art. 38

§ 1. Władza opiekuńcza zwolni opiekuna:

- 1) jeżeli istnieją powody, które wyłączają powołanie na opiekuna;
- 2) jeżeli opiekun nie jest w stanie wykonywać swych czynności albo przy ich wykonywaniu dopuszcza się czynów lub zaniedbań, naruszających dobro poddanego opiece.

§ 2. Ponadto władza opiekuńcza może z ważnych powodów zwolnić opiekuna na jego wniosek.

§ 3. Przepisy niniejszego artykułu stosuje się odpowiednio do opiekuna przydanego.

Art. 39

Na miejsce osoby zwolnionej według przepisów artykułu poprzedzającego władza opiekuńcza powoła niezwłocznie inną osobę.

Art. 40

§ 1. Jeżeli władza opiekuńcza nie postanowi inaczej, opiekun obowiązany jest mimo zwolnienia załatwiać sprawy niecierpiące zwłoki aż do czasu objęcia czynności przez nowego przedstawiciela ustawowego.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do zarządu majątkiem przez opiekuna w razie ustania opieki, jeżeli istnieją przeszkody do natychmiastowego przejęcia zarządu przez osobę, która była poddana opiece, albo przez jej spadkobierców.

Art. 41

§ 1. W razie ustania opieki lub zwolnienia opiekun obowiązany jest w ciągu miesiąca złożyć władzy opiekuńczej rachunek końcowy.

§ 2. Do rachunku końcowego stosuje się odpowiednio przepisy o rachunku rocznym, przy czym do złożenia rachunku końcowego obowiązane są także osoby zwolnione od składania rachunków rocznych.

§ 3. Do badania rachunku końcowego władza opiekuńcza powinna dopuścić osobę, która była poddana opiece, jeżeli opieka ustała wskutek uzyskania przez tę osobę pełnej zdolności do działań prawnych, a w innych przypadkach - nowego przedstawiciela ustawowego tej osoby albo jej spadkobierców, jeżeli są władzy znani.

Art. 42

Niezwłocznie po ustaniu opieki lub po zwolnieniu opiekuna opiekun obowiązany jest wydać majątek, którym zarządzał, osobie, która była poddana opiece, bądź jej nowemu przedstawicielowi ustawowemu, bądź jej spadkobiercom.

Rozdział VII

Nadzór nad sprawowaniem opieki

Oddział 1

Nadzór władzy opiekuńczej

Art. 43

Władza opiekuńcza obowiązana jest do wykonywania nadzoru nad spełnianiem obowiązków przez opiekuna i opiekuna przydanego.

Art. 44

Władza opiekuńcza może, jeżeli uzna to za celowe, zarządzić, aby poddany opiece stawił się osobiście przed władzą lub został do niej sprowadzony.

Art. 45

Na żądanie władzy opiekuńczej opiekun i opiekun przydany winni każdego czasu udzielać jej wyjaśnień co do wszystkich spraw, wchodzących w zakres opieki, oraz przedstawiać wszelkie dokumenty, związane ze sprawowaniem opieki.

Art. 46

§ 1. Jeżeli opiekun lub opiekun przydany przy wykonywaniu swych obowiązków dopuszczają się zaniedbań lub czynów, które zagrażają dobru poddanego opiece, władza opiekuńcza wyda zarządzenia konieczne celem usunięcia tych uchybień.

§ 2. W szczególności władza opiekuńcza może w razie niewykonania jej zarządzeń wymierzyć grzywnę w wysokości nie przewyższającej 3.000 zł. W razie wykonania zarządzenia grzywna może być darowana.

Oddział 2

Nadzór opiekuna przydanego

Art. 47

§ 1. Opiekun przydany obowiązany jest czuwać nad należytym wykonywaniem przez opiekuna jego obowiązków oraz zawiadamiać władzę opiekuńczą o faktach, wymagających jej interwencji.

§ 2. Opiekun winien na żądanie opiekuna przydanego udzielać mu wyjaśnień co do wszystkich spraw, wchodzących w zakres opieki, oraz dopuszczać go do przeglądania wszelkich dokumentów, związanych ze sprawowaniem opieki.

Dział III

Kuratela

Rozdział I

Przepisy ogólne

Art. 48

§ 1. Kuratora ustanawia się:

- 1) dla osób fizycznych, które nie mogą prowadzić swoich spraw lub potrzebują pomocy do ich prowadzenia, jeżeli nie mają innego przedstawiciela ustawowego, albo gdy przedstawiciel nie może wykonywać swych czynności;
- 2) dla osób prawnych - z wyłączeniem osób prawnych prawa publicznego - które nie mogą prowadzić swoich spraw z braku powołanych do tego organów;
- 3) celem ochrony lub wykonania praw i obowiązków, których podmiot jest nieznany lub nieustalony, jeżeli nie ma innych powołanych do tego osób.

§ 2. Kuratora ustanawia władza opiekuńcza, jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej.

Art. 49

§ 1. W braku przepisów szczególnych do kurateli stosuje się odpowiednio przepisy o opiece w granicach wynikających z celu kurateli.

§ 2. Do kurateli nie stosuje się przepisów o opiekunie przydanym.

§ 3. Czynności władzy opiekuńczej spełnia władza, która ustanowiła kuratora.

Art. 50

Jeżeli z kuratelą połączony jest zarząd majątkiem, kurator obowiązany jest uwzględniać przypuszczalny czas trwania kurateli i nie podejmować czynności, któreby ograniczyły swobodę zarządu tym majątkiem po ustaniu kurateli.

Art. 51

§ 1. Władza która ustanowiła kuratora, przyzna mu na jego wniosek stosowne wynagrodzenie za czynności, chyba że nakład pracy jest nieznaczny,

a wykonywanie obowiązków przez kuratora odpowiada obowiązкови moralnemu z uwagi na pokrewieństwo, powinowactwo, bliskie stosunki z osobą, dla której został ustanowiony, lub z jej rodziną albo z innych przyczyn.

§ 2. Wynagrodzenie kuratora jak również inne koszty związane z kuratelą pokrywa się z majątku osoby, dla której kuratora ustanowiono, a gdyby to nie było możliwe, ponosi je osoba, na której wniosek kurator został ustanowiony.

Art. 52

§ 1. Jeżeli kurator został ustanowiony do załatwienia poszczególnej sprawy, kuratela ustaje z chwilą ukończenia tej sprawy.

§ 2. Jeżeli dalsze przepisy nie stanowią inaczej, władza, która ustanowiła kuratora, uchyli kuratelę, gdy odpadnie jej cel.

Art. 53

Do przypadków kurateli, przewidzianych w innych ustawach, stosuje się przepisy niniejszego prawa, o ile przepisy tych ustaw nie stanowią inaczej.

Rozdział II

Szczególne przypadki kurateli

Art. 54

§ 1. Do kurateli nad ubezwłasnowolnionym częściowo stosuje się odpowiednio przepisy o opiece nad ubezwłasnowolnionym całkowicie.

§ 2. Umieszczenie ubezwłasnowolnionego w zakładzie leczniczym następuje jedynie wówczas, gdy jest to niezbędne ze względu na przyczynę, dla której ubezwłasnowolnienie zostało orzeczone.

§ 3. Kurator ubezwłasnowolnionego częściowo powołany jest do wyrażenia zgody na czynności prawne ubezwłasnowolnionego, które według obowiązujących przepisów wymagają do swej ważności tej zgody. Do reprezentowania ubezwłasnowolnionego i do zarządu jego majątkiem kurator uprawniony jest tylko wówczas, gdy zarządzi to władza opiekuńcza kierując się względem na dobro ubezwłasnowolnionego.

Art. 55

Dla osób, pozostających pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą, ustanawia się kuratora, jeżeli ich przedstawiciel ustawowy z przyczyn przewidzianych w ustawie nie może wykonywać swych czynności.

Art. 56

§ 1. Dla dziecka poczętego lecz nieurodzonego ustanawia się kuratora, jeżeli jest to niezbędne celem strzeżenia jego przyszłych praw.

§ 2. Kuratorem należy przede wszystkim ustanowić jedno z rodziców.

§ 3. Kuratela ustaje z chwilą urodzenia się dziecka.

Art. 57

§ 1. Dla osób ułomnych, w szczególności ślepych, głuchych lub niemych, ustanawia się na ich wniosek kuratora, jeżeli potrzebują pomocy do prowadzenia swoich spraw lub spraw określonego rodzaju.

§ 2. Kuratelę uchyla się każdego czasu na żądanie osoby, dla której kuratora ustanowiono.

Art. 58

§ 1. Celem ochrony praw majątkowych osób nieznanych z miejsca pobytu lub nieobecnych, które doznają przeszkód w załatwieniu swych spraw, ustanawia się kuratora, jeżeli osoby te nie mają przedstawiciela albo przedstawiciel ich nie może wykonywać swych czynności lub wykonywa je nienależycie.

§ 2. Obowiązkiem kuratora jest przede wszystkim odszukać miejsce pobytu nieobecnego jeżeli jest nieznane, i zawiadomić go o stanie spraw.

§ 3. Kuratelę uchyla się, gdy nieobecny może zająć się swymi sprawami oraz w razie jego śmierci.

Art. 59.

§ 1. Dla osób prawnych - z wyłączeniem osób prawnych prawa publicznego - które nie mogą prowadzić swoich spraw z braku powołanych do tego organów, kuratora ustanawia sąd grodzki, a dla spółek handlowych i spółdzielni - sąd rejestrowy.

§ 2. Obowiązkiem kuratora jest postarać się niezwłocznie o powołanie statutowych organów osoby prawnej, a gdyby dalsze jej istnienie było niecelowe - o przeprowadzenie likwidacji tej osoby prawnej.

Art. 60

§ 1. Dla nieznanych lub nie dających się jeszcze ustalić uczestników sprawy ustanawia się kuratora, jeżeli jest to potrzebne w celu ochrony ich praw lub realizacji praw innych uczestników sprawy.

§ 2. Kuratora ustanawia sąd, przed którym sprawa się toczy lub ma być wszczęta, a gdy sprawa nie należy do właściwości sądów powszechnych sąd grodzki.

Art. 61

W celu ochrony majątków sąd grodzki ustanowi kuratora, jeżeli wymaga tego interes społeczny, a brak jest osób, powołanych do zarządu takim majątkiem.

Dział IV

Przepisy końcowe

Art. 62

Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 63

Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1946 r.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej: Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:

Edward Osóbka-Morawski

w/z Minister Sprawiedliwości: Leon Chajn